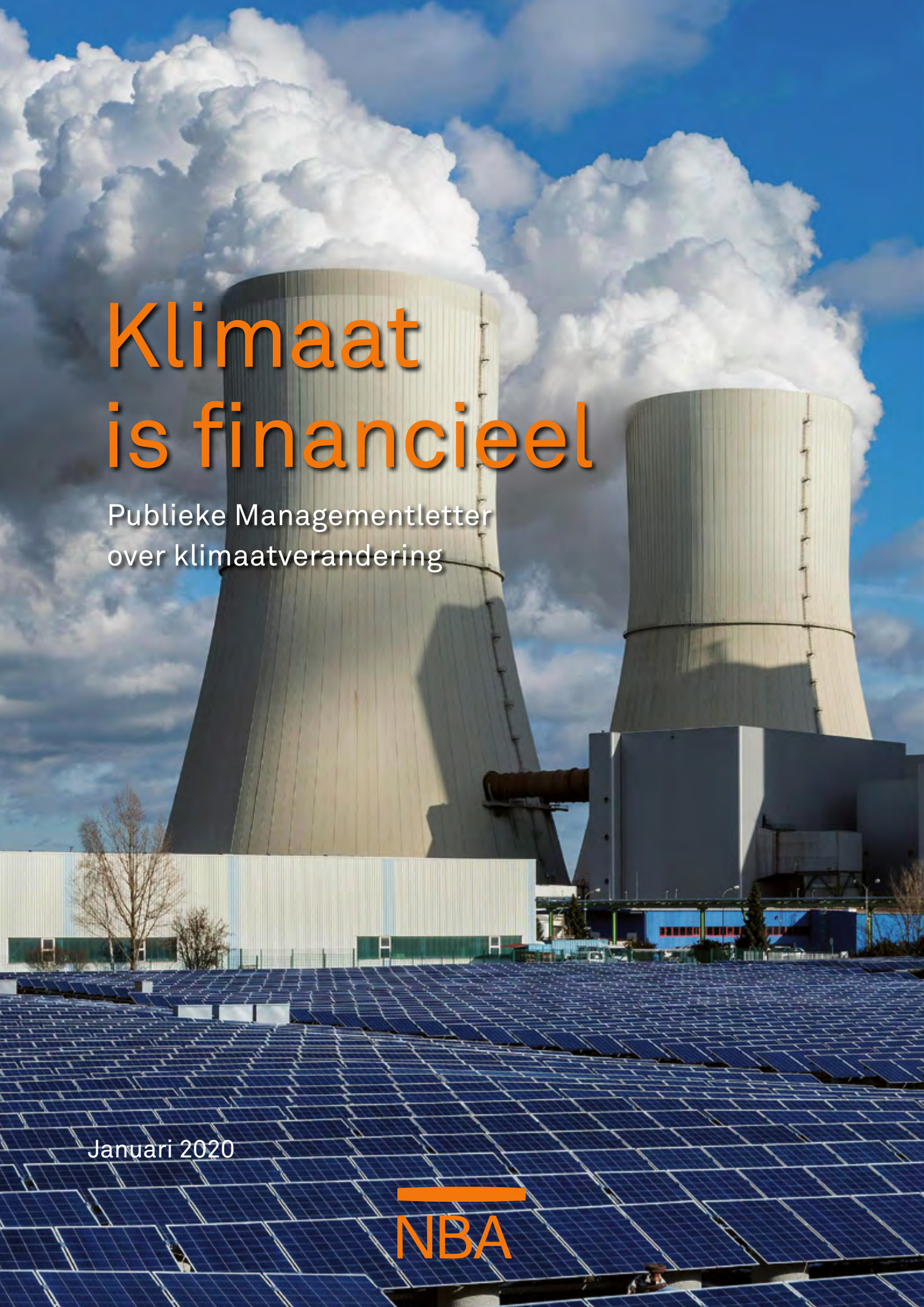

Klimaat is financieel

Publieke Managementletter
over klimaatverandering

Januari 2020

NBA

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

De leden van de Koninklijke NBA vormen een brede, pluriforme beroepsgroep van ruim 22.000 professionals werkzaam in de openbare accountantspraktijk, bij de overheid, als intern accountant en in het management van organisaties. Integriteit, objectiviteit, deskundigheid en zorgvuldigheid, geheimhouding en professioneel gedrag zijn essentiële waarden voor iedere accountant. De Koninklijke NBA helpt accountants hun cruciale rol in de maatschappij te vervullen, nu en in de toekomst.

Aan ondernemers, bestuurders, toezichhouders
en overige belangstellenden

Datum
Januari 2020

Postbus 7984
1008 AD Amsterdam
Antonio Vivaldistraat 2-8
1083 HP Amsterdam
T 020 301 03 01
nba@nba.nl
www.nba.nl

Geachte mevrouw, heer,

Duurzaamheid en klimaat zijn de vraagstukken van deze tijd. De media staan vol met berichten over de verduurzaming van de economie, de opwarming van de aarde, het terugdringen van fossiele brandstoffen en het verminderen van de uitstoot van CO₂. Eigenlijk zijn dit geen nieuwe thema's, want bijna 50 jaar geleden rapporteerde de Club van Rome al over de grenzen van de economische groei en de effecten daarvan op het milieu.

Dat het klimaat verandert is geen onderwerp van discussie, behalve misschien voor een enkele hardnekkige klimaatonkenner. Wel kan de vraag gesteld worden of overheidsorganisaties en ondernemingen voldoende doordrongen zijn van de noodzaak om zelf actie te ondernemen. Nationaal en internationaal zijn talloze afspraken gemaakt om de klimaatverandering een halt toe te roepen, maar heeft dit echt effect? Het is nu al bekend dat diverse klimaatdoelstellingen niet gehaald worden en dat de CO₂-uitstoot wereldwijd nog steeds toeneemt. Ook overheden schrikken nog terug voor doortastende klimaatmaatregelen.

Over duurzaamheid, klimaat en de oproep tot actie is veel geschreven. Deze Publieke Management Letter (PML) benadert de problematiek vanuit een ander perspectief, dat van de accountants. Klimaat en klimaatverandering staan hierbij centraal, als specifieke duurzaamheidsthema's. De hoofdboodschap van de PML is eenvoudig: klimaat is financieel. Geen aandacht besteden aan de effecten van klimaatverandering levert financiële risico's op. Die kunnen allerlei vormen aannemen: het kan bijvoorbeeld gaan om boetes, verlies van marktaandeel, reputatieschade of nieuw overheidsbeleid dat de continuïteit van de organisatie bedreigt. Het kan ook snel gaan: niemand wist bij het bouwen van de ultramoderne kolencentrale op de Maasvlakte dat deze al binnen 15 jaar weer gesloten zou moeten worden. Aan de andere kant levert klimaat ook talloze kansen op, bijvoorbeeld in de vorm van nieuwe producten en markten, of het versnellen van allerlei innovaties.

Kortom, het klimaat levert financiële risico's, kosten en kansen op: bij uitstek het expertisegebied van de accountant. De PML zet in dit kader vier signalen centraal:

- 1 Klimaat ontbreekt in de strategie
- 2 Klimaat is niet verankerd in de organisatie
- 3 De verantwoording over klimaatprestaties schiet tekort
- 4 Accountants moeten meer oog hebben voor klimaatverandering

Om hun continuïteit te borgen moeten organisaties klimaat in hun strategie opnemen, het moet deel worden van hun DNA. Het betekent ook dat ze transparant moeten zijn over hun klimaatprestaties in hun jaarverslag. Vanuit hun maatschappelijke functie past het accountants om hierbij een voortrekkersrol te vervullen.

De signalen zijn gebaseerd op de observaties van een expertgroep van accountants, aangevuld met onderzoek. Diverse belanghebbenden, waaronder De Nederlandsche Bank (DNB), Eumedion, Impact Institute, MVO Nederland en de Vereniging van Effectenbezitters (VEB) hebben hun commentaar per brief dan wel op andere wijze aan ons kenbaar gemaakt. Wij zijn hen allen erkentelijk voor hun bijdragen.

Hoogachtend,

Marco van der Vegte RA
Voorzitter NBA

Karin Hubert RA
Lid NBA Signaleringsraad

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

Klimaat is financieel

Inhoudsopgave

Hoofdstuk	Pagina
Klimaat is financieel	6
Signaal 1: Klimaat ontbreekt in de strategie	10
Signaal 2: Klimaat is niet verankerd in de organisatie	12
Signaal 3: De verantwoording over klimaatprestaties schiet tekort	14
Signaal 4: Accountants moeten meer oog hebben voor klimaatverandering	16
Reacties van belanghebbenden	19
Colofon	26

Klimaat is financieel

Wereldwijd neemt het besef toe dat duurzaamheid geen keuze is, maar noodzaak. In het bijzonder zijn klimaat en klimaatverandering dé vraagstukken van onze tijd. Deze PML richt zich op de gevolgen die het klimaat heeft voor de continuïteit van overheidsorganisaties en ondernemingen (verder aangeduid als: organisaties). Primair gaat het hierbij om de uitstoot van broeikasgassen als CO₂.

Klimaatverandering en wat we hiertegen kunnen doen (klimaatactie) levert niet alleen risico's, maar ook kansen op. In deze PML wordt hiervoor de samenvattende term 'klimaat' gebruikt. Het rekening houden met de gevolgen van het klimaat wordt ook wel klimaatadaptie genoemd. Andersom hebben organisaties zelf invloed op het klimaat via hun economische activiteiten.

Klimaatactie heeft ook een maatschappelijke dimensie: het bewust leveren van een bijdrage aan de terugdringing van broeikasgassen om de wereld voor toekomstige generaties leefbaar te houden.

Klimaatafspraken

De overgrote meerderheid van de wetenschappelijke klimaatrapporten toont aan dat er geen tijd te verliezen is voor klimaatactie¹. Recente rapporten van het IPCC², het klimaatpanel van de Verenigde Naties (VN), waarschuwen voor de ingrijpende gevolgen van klimaatverandering. Het in december 2015 gesloten Klimaatakkoord van Parijs is ondertekend door 195 landen. Door de VN zijn in september 2015 de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen (Sustainable Development Goals, SDG's) aangenomen waaronder SDG 13: Climate Action. In lijn hiermee bestaan Nederlandse doelstellingen, veelal afgesproken op Europees niveau of in VN-verband. Een concreet voorbeeld is het Europese systeem voor emissiehandel (EU ETS) waarmee de EU de uitstoot van broeikasgassen wil verminderen.

De voorzitter van de Europese Commissie Ursula van der Leyen en Europees commissaris voor klimaat Frans Timmermans presenteerden eind vorig jaar de Europese Green Deal. Volgens dit ambitieuze plan dient Europa in 2050 een klimaatneutraal continent te zijn. Vrijwel de gehele Europese wetgeving gaat op de schop, maart 2020 presenteert de Europese Commissie een wetsvoorstel om het klimaatdoel voor alle lidstaten verplicht te maken. In 2030 moet de CO₂-uitstoot al met minimaal 50 procent zijn verminderd. Het plan bevat diverse maatregelen, waaronder een einde aan de subsidies voor fossiele brandstoffen en een CO₂-heffing aan de grens van de EU.

Ook nationaal zijn er afspraken vastgelegd in bijvoorbeeld het Energieakkoord, het Klimaatakkoord (met een voorgenomen CO₂-heffing voor bedrijven) en de Klimaatwet.

Het is de vraag of al deze afspraken voldoende zullen zijn om de klimaatverandering te beperken en het is onduidelijk of en hoe gemaakte afspraken worden nagekomen. De stikstofuitspraak van de Raad van State heeft nu al gevolgen voor onder andere de agrarische sector en de bouw. En hoewel deze kwestie niet gaat over broeikasgassen, laat zij zien wat de consequenties zijn als emissienormen worden overschreden en hierop wordt gehandhaafd. De overheid heeft moeite om een concreet en coherent beleid te vormen en uit te voeren op deze thema's.

In 2030 wil Nederland 49 procent minder CO₂ uitstoten ten opzichte van 1990. In 2050 moet dat zelfs met 95 procent zijn teruggebracht. Bedoeld om de opwarming van de aarde in deze eeuw te beperken tot onder de 2 graden Celsius om zo overstromingen, woestijnvorming, voedseltekorten en massale klimaatmigratie te voorkomen.

Volgens de doorrekening in november 2019 van het Planbureau voor de leefomgeving (PBL) is het huidige klimaatbeleid echter onvoldoende om de afgesproken klimaat-

¹ <https://www.reuters.com/article/us-climatechange-temperatures/evidence-for-man-made-global-warming-hits-gold-standard-scientists-idUSKCN1QE1ZU>

² Intergovernmental panel on climate change, IPCC diverse rapporten: <https://www.ipcc.ch/reports>

doelen te halen³. Het PBL stelt vast dat met de nieuwste klimaatmaatregelen de kosten voor organisaties zwaarder zullen stijgen dan voor burgers. Op dit moment zijn de maatregelen uit het Nederlandse Klimaatakkoord van juni 2019, zoals de CO₂-heffing voor de industriesector, nog niet vastgesteld.

Circulaire economie

De omschakeling naar een circulaire economie, die Nederland in 2050 wil bereiken, zorgt voor minder afhankelijkheid van primaire grondstoffen. Een circulaire strategie, die is gericht op slimmer en efficiënter gebruik van grondstoffen en energie, leidt tevens tot minder uitstoot van CO₂⁴. Organisaties hebben er baat bij om hierop in te spelen. Enerzijds omdat grondstoffen schaarser en daarmee duurder kunnen worden, anderzijds in het belang van hun continuïteit op lange termijn, ook wel aangeduid als langetermijnwaardecreatie. Banken hanteren als doelstelling om meer financiering te verstrekken aan bedrijven die circulair ondernemen. Daarnaast worden bij inkoop en aanbestedingen in toenemende mate eisen gesteld met betrekking tot circulariteit.

Klimaatrisico's

Klimaatrisico's staan in 2019 bovenaan in de top tien van wereldwijde risico's volgens het World Economic Forum⁵. Extreme weersomstandigheden, natuurrampen en ontoereikende klimaatadaptie staan voorop door de hoge waarschijnlijkheid van optreden en de grote impact die zij kunnen hebben. Het onderschatten van klimaatrisico's kan volgens het Forum aanzienlijke financiële gevolgen hebben voor organisaties op zowel korte als lange termijn.

Uit een wereldwijd⁶ onderzoek onder de vijfhonderd grootste beursgenoteerde organisaties blijkt dat zij de kosten van klimaatrisico's ramen op ongeveer een biljoen (duizend miljard) dollar. De vijfhonderd organisaties schatten de klimaatkansen echter nog hoger, op twee biljoen dollar, op korte tot middellange termijn. Met kansen wordt bedoeld op de behoefte aan diensten en producten die erop zijn gericht om de CO₂-uitstoot omlaag te brengen. Het blijft de vraag hoeveel echt te realiseren valt. Bovendien zijn de bedragen niet over alle sectoren evenwichtig verdeeld. De ontwrichtende (disruptieve) gevolgen van klimaatverandering zijn moeilijk te voorspellen. Zij kunnen een enorm effect hebben op bedrijfsresultaten en -modellen.

Financiële gevolgen

Veel organisaties vinden het moeilijk om hun klimaatdoelstellingen te concretiseren en in hun DNA te verankeren. Het blijft vaak bij goede voornemens, maar concrete acties blijven uit. Iedereen heeft het over de urgentie van klimaat, maar op een of andere manier is het moeilijk om aan de slag te gaan. Net als bij elke ingrijpende verandering vereist klimaat een duidelijke strategiebepaling en -uitvoering en een daarop aangepaste interne organisatie. Het kost tijd, doorzettingsvermogen en vooral de wil om te veranderen. Veranderen gaat het beste in kleine stappen. Stappen die continu doorgaan en tot meetbare resultaten leiden. Doorzetten en transparant zijn, niet alles tegelijk willen bereiken en ook mislukkingen accepteren. Stil blijven staan op het gebied van klimaat is in ieder geval geen optie.

Klimaat is financieel. Klimaatrisico's en -kansen hebben een financiële dimensie en zijn daardoor van belang voor de continuïteit van elke organisatie. Het kan gaan om het meedingen bij aanbesteding waarin klimaateisen worden gesteld, het verlies van omzet en marktaandeel omdat producten niet klimaatbestendig zijn, reputatieschade door een veranderende publieke opinie, nieuw beleid van de overheid, of om investeren in productinnovatie waarmee nieuwe markten aan te boren zijn. Ook in de toeleveringsketen (supply chain) kunnen risico's optreden, bijvoorbeeld in de vorm van meer schaarse grondstoffen.

Grote, internationale organisaties zijn hier vaak verder mee dan kleine MKB-organisaties, maar er zijn natuurlijk uitzonderingen. De Kristalprijs en de Transparantiebenchmark tonen aan dat er op het gebied van duurzaamheidsverslaggeving⁷ een kleine kopgroep is, een groter peloton en een heel grote groep achterblijvers. Het gaat er juist om de achterblijvers ervan te doordringen dat klimaatbewustzijn geen keuze is, maar een belangrijke voorwaarde om in de toekomst te blijven bestaan.

Dat het klimaat effect zal hebben op elke organisatie is onvermijdelijk. De mate waarin dat het geval is zal per organisatie verschillen. Iedere organisatie moet daarom nadenken wat de klimaatimpact zal zijn in haar specifieke situatie.

Rol van de accountant

De kernfunctie van de accountant is het toevoegen van vertrouwen aan de verantwoordingsinformatie van organisaties. In die hoedanigheid komt hij/zij⁸ in aanraking met

3 <https://www.pbl.nl/nieuws/2019/klimaatakkoord-steviger-beleidspakket-maar-doel-van-49-emissiereductie-naar-verwachting-niet-gehaald>

4 <https://unfccc.int/news/circular-economy-crucial-for-paris-climate-goals>

5 The Global Risks Report 2019 List, World Economic Forum bestaat uit CEO's en politici wereldwijd

6 Major Risk or Rosy Opportunity Are companies ready for climate change? Carbon Disclosure Project (CDP), 2019

7 Zie juryrapport Ministerie van Economische Zaken en Klimaat in samenwerking met NBA, Transparantiebenchmark 2019 De Kristal 2019

8 Overal waar in deze publicatie verder de hij-vorm wordt gebruikt, wordt hij/zij bedoeld

bedrijfsvoering, beleid en strategie van tal van organisaties. Bij de uitvoering van zijn functie richt hij zich op de financiële gezondheid en daarmee stabiliteit en toekomstbestendigheid van de organisatie. Het klimaat vormt hierin een belangrijke risico- en kansfactor, zodat de accountant er onvermijdelijk mee te maken krijgt.

Het gaat hierbij niet alleen om accountants in hun functie als wettelijk controleur, maar ook om accountants in een andere rol zoals internal auditors of accountants in een financiële functie. Klimaatbewustzijn begint binnen de organisatie zelf, vandaar dat accountants in een financiële functie en internal auditors vaak een grotere rol zullen spelen dan de accountant als controleur, die immers aan het eind van de verantwoordingsketen staat. Binnen het MKB zal de accountant vooral als trusted advisor een belangrijke rol kunnen en moeten spelen.

Ondanks het feit dat klimaatrisico's en -kansen een onvermijdelijke financiële dimensie hebben, in de directe of verdere toekomst, zijn nog veel accountants helemaal niet bezig met klimaat. Uiteraard zijn er ook hier koplopers, maar dat is een beperkte groep. Daarom is deze PML niet alleen voor organisaties, maar ook hun accountants geschreven. Klimaat is financieel: het is tijd voor concrete actie.

Structuur van deze PML

De PML volgt de vier stappen die een organisatie doorloopt bij het ten uitvoer brengen van een nieuwe strategie. De eerste stap begint met het formuleren van de strategische doelen. Tijdens de tweede stap wordt de interne organisatie hierop aangepast. De derde stap betreft de verantwoording over de realisatie van de strategische doelen. In de laatste stap wordt de verantwoording door een accountant getoetst op betrouwbaarheid. Voor elke stap formuleert de PML een toegesneden signaal en aanbeveling.

Signaal 1 |

Klimaat ontbreekt in de strategie

Veel organisaties besteden weinig concrete aandacht aan het klimaat en de gevolgen daarvan op hun resultaten. Klimaat vormt nauwelijks onderdeel van de visie en strategie, laat staan dat op dat terrein concrete doelen zijn geformuleerd. Dit levert onvermijdelijk continuïteitsrisico's op.

Bij veel organisaties ontbreekt een strategie die rekening houdt met klimaat⁹. Bestuurders en interne toezichthouders zoals de Raad van Commissarissen of de Raad van Toezicht denken in het algemeen onvoldoende na hoe zij klimaat in hun bestaansrecht ('purpose') kunnen verwerken. Klimaatrisico's kunnen op verschillende manieren financiële gevolgen hebben voor organisaties. De risico's zijn onder te verdelen in fysieke risico's en transitierisico's¹⁰. Fysieke risico's zijn bijvoorbeeld de stijgende zeespiegel, hete en droge zomers, extreme neerslag of hevige stormen. Transitierisico's bij de overgang naar een economie met een lagere CO₂ uitstoot bestaan uit de risico's die zich voordoen in de economische omgeving van een organisatie. Hierbij valt te denken aan beleids- en juridische risico's, technologische risico's, marktrisico's en reputatierisico's.

Met name het overheidsbeleid op het gebied van klimaat kan veel invloed hebben op de toekomstige resultaten van organisaties. Een CO₂-heffing heeft grote consequenties voor onder meer de industrie en transportsector. Het uitfasen van kolen en gas raakt de energiesector. Daarbij toont de overheid zich niet altijd een stabiele partner, zoals gebleken is bij de ingebruikstelling van de ultramoderne kolencentrale op de Maasvlakte.

Er lopen op dit moment enkele grote rechtszaken op het gebied van klimaat, die mogelijk leiden tot forse boetes, schadevergoedingen en reputatieschade voor de betrokken organisaties¹¹. Voorlopig betreft het vooral oliemaatschappijen, maar de kans is groot dat ook andere organisaties hiermee te maken krijgen. Bekend is de Urgenda-zaak, waarbij de overheid een zorgplicht heeft om de uitstoot van Nederlandse broeikasgassen per 2020 minstens 25 procent omlaag brengen ten opzichte van 1990. Door het grote bereik van sociale media kan de publieke opinie zich snel tegen een organisatie keren als deze negatief in beeld komt. Vooral als een organisatie zich duurzamer voordoet dan ze in werkelijkheid is, het zogeheten 'greenwashen'¹².

Ook de financieringskosten van een organisatie kunnen door klimaatontwikkelingen gaan stijgen. Financiële instellingen gaan vanaf boekjaar 2020 rapporteren over de klimaatimpact van hun financieringen en beleggingen. Financiers, investeerders/beleggers en externe toezichthouders zoals DNB en AFM verwachten in toenemende mate dat organisaties rekening houden met klimaatrisico's¹³. Klimaateffecten kunnen ook leiden tot de afwaardering van bezittingen of het treffen van voorzieningen voor te verwachten kosten en reorganisaties.

Grotere organisaties zijn vaak verder dan MKB-organisaties, hoewel er natuurlijk uitzonderingen zijn. Vaak komt dit door druk van buitenaf, van leveranciers, afnemers, financiers of belangenorganisaties op het gebied van duurzaamheid en klimaat. Toch valt er ook voor het MKB genoeg te bereiken op het gebied van klimaat, al is het maar op het gebied van energiebesparing en afvalscheiding¹⁴.

9 Zie onder meer een rapport van de SER Kansen pakken en risico's beheersen, september 2019, en onderzoek KPMG Are Dutch companies addressing the right climate-related risks? juli 2019.

10 Final Report Recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD), juni 2017 en Signaal 1 Energietransitie verandert businessmodel, uit PML Energiesector (NBA), mei 2016

11 Bijvoorbeeld <https://milieudefensie.nl/actueel/klimaatrechtszaken-wereldwijd-een-overzicht> en https://www.houthoff.com/expertise/Topics/Climate-Change?sc_lang=nl-NL

12 https://www.researchgate.net/publication/283039649_Does_Greenwashing_Pay_Off_Understanding_the_Relationship_Between_Environmental_Actions_and_Environmental_Legitimacy

13 De Nederlandse financiële sector veilig achter de dijken? DNB 2017 en A call for action Climate change as a source of financial risk Network Greening Financial System, April 2019

14 Duurzaam ondernemen Kamer van Koophandel, december 2018

Negatief voorbeeld

Verborgten kosten, reële kosten?

Luchtvaartmaatschappij A houdt geen rekening met klimaateffecten. Haar tickets zijn goedkoop omdat de luchtvaart nu geen CO₂-heffing, BTW en accijns over de gebruikte kerosine behoeft te betalen. Indien de overheid vindt dat luchtvaart alsnog moet meebetalen aan de klimaatschade van vliegen, zou deze uitzonderingspositie kunnen verdwijnen en worden de tickets van A veel duurder. Als de consument niet bereid is om meer te betalen verdampt de winstmarge van A en komt haar continuïteit ter discussie te staan.

Positief voorbeeld

Klimaat opgenomen in de strategie

Levensmiddelenconcern B heeft klimaat in haar strategie opgenomen; hierin verwacht zij gebruik te kunnen maken van allerlei klimaatkansen. Het doel is om de CO₂-voetafdruk van de productie in 2030 te halveren. Per product is onderzocht hoeveel CO₂-uitstoot ontstaat. Jaarlijks rapporteert B hoeveel CO₂-uitstoot bij de productie is verminderd, ook in de ermee verbonden waardeketen.

AANBEVELING 1: Geef klimaat de hoogste prioriteit

Bestuurders en ondernemers

- Verwerk klimaatrisico's en -kansen op zowel korte als lange termijn in de visie en strategie van de organisatie. Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn:
 - Aan welke klimaatrisico's zijn de organisatie en de sector blootgesteld.
 - Wat zijn de mogelijke financiële gevolgen van deze risico's.
 - Welke emissiebronnen zijn het grootst in de organisatie en in de waardeketen.
 - Wat is het effect van nieuwe regelgeving (onder andere nieuwe belastingen en heffingen).
 - Welke kansen levert de klimaatverandering mogelijk op.
- Pas het risicomanagement hierop aan. Kwantificeer de risico's en kansen met modellen¹⁵ en scenarioanalyses waar dit mogelijk is, of geef een kwalitatieve toelichting als dit niet mogelijk is. Bepaal de gevoeligheden in de aannames en de invloed hiervan op (zie ook Aanbeveling 3):
 - waarderingen (bijv. afwaardering olie of -gasvelden);
 - resultaten (bijv. hogere kosten door uitval productie bij noodweer);
 - toelichtingen hierover in risico- en financiële rapportages.
- Besluit waar de organisatie zich concreet op gaat richten: bijvoorbeeld huisvesting, gedrag en cultuur, primaire (bedrijfs)processen, circulariteit, inkoop of het eventueel stimuleren van belanghebbenden om rekening te houden met klimaateffecten.
- Communiceer met belangrijke belanghebbenden, waaronder investeerders en financiers.

Interne toezichthouders en internal auditors

- Stel vast hoe het bestuur klimaat identificeert en integreert in de strategie. Ga hierbij na welke risico's en kansen het bestuur heeft geïdentificeerd en hoe zij dit heeft geïntegreerd in het bedrijfsmodel en haar dagelijkse besluitvorming.
- Stel onderling de vraag hoe vaak het nodig is om bij vergaderingen klimaatkwesties te bespreken, hoe de discussies productiever kunnen worden en welke informatie hiervoor nodig is.

¹⁵ Bijvoorbeeld modellen van de non-profit organisatie True Price om daadwerkelijke prijzen en kosten van producten in kaart te brengen. Zie: <https://trueprice.org/about-us/>

Signaal 2 |

Klimaat is niet verankerd in de organisatie

In veel organisaties is het klimaat niet verankerd in de interne organisatie. In de bedrijfsprocessen en interne rapportages vormt klimaat nog geen standaardfactor. Internal auditors en accountants in een financiële functie kunnen hierbij een belangrijke rol spelen.

Het kost veel organisaties moeite om klimaat in de kern van hun interne beheersing te verankeren. Hun organisatiecultuur en gedrag, bedrijfsprocessen en systemen zijn hier niet op ingericht en er wordt weinig op gestuurd. Ook is onvoldoende kennis aanwezig. Het is belangrijk dat het bestuur of de ondernemer zelf het goede voorbeeld geeft en klimaat als een belangrijk thema neerzet dat een geïntegreerde aanpak verdient. Veel organisaties zijn nog bezig met losse projecten en hebben soms een aparte afdeling voor duurzaamheid, maar integreren klimaat niet in hun cultuur, dagelijkse bedrijfsvoering, (interne) rapportages en financiële besluitvorming¹⁶. Organisaties voelen zich vaak van buitenaf gedwongen om aandacht te besteden aan het klimaat, bijvoorbeeld door wetgeving of het optreden van een belangengroepering op het gebied van duurzaamheid. Juist de eigen motivatie van zowel de top als de medewerkers is onmisbaar om klimaatbewustzijn in het 'DNA' van de organisatie te krijgen.

Internal auditors en accountants in een financiële functie kunnen organisaties helpen om het klimaat te verankeren in de bedrijfsprocessen, -systemen en interne rapportages. Accountants in een financiële functie kunnen helpen bij het ontwikkelen van doelstellingen, klimaatgerelateerde prestatie-indicatoren en meet- en rapportagesystemen. Internal auditors kunnen de systemen, gegevens en rapportages toetsen of hierover adviseren.

Een belangrijke graadmeter voor het omgaan met klimaat zijn interne rapportages. CO₂-rapportages zijn een concreet voorbeeld waarbij nog veel verbetering mogelijk is. Dit is onder meer afhankelijk van de sector waarin een organisatie opereert. Tot nu toe staat CO₂ nog nauwelijks op de financiële agenda¹⁷. Bij een beperkt aantal organisaties wordt de uitstoot daadwerkelijk berekend en vindt interne CO₂-beprijzing plaats. Met name het MKB blijft hierbij achter.

Voor zover CO₂-uitstoot wordt berekend, zijn de rapportages hierover te weinig gedetailleerd en gestandaardiseerd. Internationale normen zoals het Greenhouse Gas Protocol¹⁸ worden amper gebruikt. Een alternatief in Nederland is de CO₂ Prestatieladder¹⁹. Het Partnership for Carbon Accounting Financials (PCAF) heeft voor financiële instellingen een meetmethode ontwikkeld waarmee de CO₂-impact van beleggingen en financieringen zichtbaar wordt.²⁰

¹⁶ Zie bijvoorbeeld <https://www.compact.nl/articles/een-sleutelrol-voor-internal-audit-in-sustainability/> en onderzoek Culture eats sustainability for breakfast Rotterdam School of Management, maart 2019

¹⁷ Onderzoek van de NBA en de Rijksuniversiteit Groningen CO₂ staat nauwelijks op de financiële agenda, Februari 2018

¹⁸ Dit protocol is een internationale standaard die organisaties handvatten biedt bij de rapportering van (zowel directe als indirecte) broeikasgasemissies. Zie: <http://ghgprotocol.org/standards>

¹⁹ Dit is een (inkoop)instrument voor organisaties om zicht te hebben op onder meer hun CO₂-uitstoot en om deze te verminderen. Zie: <http://www.co2-prestatieladder.info/>

²⁰ <https://carbonaccountingfinancials.com/global-carbon-accounting-standard>

Negatief voorbeeld

Cultuur niet op klimaat gericht

Autofabrikant C liet zijn dieselauto's op papier minder vervuilende gassen uitstoten door de testsoftware aan te passen. Met de software voldeden de auto's aan de milieueisen op het moment dat ze werden getest, maar in werkelijkheid waren ze een stuk vervuiler. Blijkbaar was er onvoldoende ruimte om deze methode intern ter discussie te stellen. De cultuur en organisatie van C waren vooral gericht op winstgevendheid en niet op gevolgen voor het klimaat. Dit is aan het licht gekomen en C wordt nu met enorme boetes geconfronteerd.

Positief voorbeeld

Klimaat in het 'DNA' van een organisatie

Bank D heeft duurzaamheid verankerd in de interne organisatie en de bedrijfsprocessen. Duurzaamheid vormt een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering. Dit houdt in dat D alleen organisaties financiert die duurzaam opereren volgens een lijst met criteria. Met haar hypotheek stimuleert D huiseigenaren om hun woning te verduurzamen en via haar fondsen belegt D in duurzame projecten. D wil ook een lerende organisatie zijn en haar processen op het gebied van duurzaamheid blijven verbeteren.

AANBEVELING 2: Integreer klimaat in de dagelijkse bedrijfsvoering

Bestuurders en ondernemers

- Maak klimaat en klimaatbewustzijn niet alleen tot onderdeel van de strategie, maar veranker deze ook in de interne beheersing. Vergeet hierbij niet de softcontrols, die zich richten op de cultuur en het gedrag binnen de organisatie.
- Geef medewerkers ruimte voor experimenten op het gebied van klimaat:
 - Onderzoek of klimaatdoelstellingen onderdeel kunnen worden van het beoordelings-, belonings- en aannamebeleid in de organisatie.
 - Zorg voor een omgeving met ruimte voor nieuwe ideeën en het maken van fouten.
 - Inspireer medewerkers via een programma met concrete klimaatdoelen, waarin hun rol essentieel is voor het behalen van het gewenste, gezamenlijke resultaat.

Accountants in een financiële functie

- Zorg voor relevante, meetbare prestatie-indicatoren die aansluiten op de strategie en het beleid. Overweeg om aan te sluiten bij bestaande sector/industrie-specifieke indicatoren. Ga na of niet-financiële indicatoren ook een financiële component hebben. Specifieke aandachtsgebieden voor het MKB:
 - huisvesting: energielabel, zonnepanelen, ledverlichting, isolatie, verwarming;
 - inkopen: eco-keurmerken, apparaten langer gebruiken;
 - productie: CO₂-uitstoot, hergebruik materialen en recyclen afval;
 - ontwerp: lange levensduur, repareerbaarheid;
 - werknemers: compenseren vliegreizen, leasefietsen, elektrische auto's, reizen per openbaar vervoer, thuiswerken.
- Kies voor CO₂-registratie en -reductie via concrete doelstellingen en meetmethoden. Gebruik hierbij bestaande methodieken, zoals het Greenhouse Gas Protocol of de CO₂ Prestatieladder.

Internal auditors

- Adviseer over de inrichting van interne processen en rapportages over klimaatprestaties en besteed hieraan aandacht bij de operational audits in de organisatie.

Signaal 3 |

De verantwoording over klimaatprestaties schiet tekort

Organisaties besteden weinig aandacht aan klimaatprestaties in hun jaarverslaggeving. Wat het niet gemakkelijk maakt is het ontbreken van een uniforme verslaggevingsstandaard op dit gebied. Afhankelijk van hun effect horen klimaatrisico's thuis in de jaarrekening of het bestuursverslag.

Organisaties weten vaak niet hoe ze om moeten gaan met klimaat en de verantwoording hierover. Een belemmerende factor hierbij is het ontbreken van een wereldwijd erkende standaard voor de verslaggeving over maatschappelijk verantwoord ondernemen, duurzaamheid en klimaat²¹. Hoewel er initiatieven zijn om een en ander te harmoniseren²², zal dit nog wel enige tijd in beslag nemen. Toch hoeft dit organisaties niet te beletten om over hun klimaatprestaties te rapporteren, het is vooral een kwestie van keuzes maken en daarover transparant zijn. De aanbevelingen van de Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD)²³ vormen op dit moment de meest gezaghebbende leidraad om specifiek over financiële klimaatrisico's te rapporteren.

Uit onderzoek blijkt dat weinig Nederlandse organisaties rapporteren over klimaatimpact²⁴. Bij ruim de helft van tweehonderd onderzochte organisaties is de informatievoorziening minimaal, ook al geldt voor een deel van hen de EU Richtlijn inzake niet-financiële informatie²⁵, die grote organisaties verplicht in hun bestuursverslag relevante informatie op te nemen over duurzaamheid. Vaak blijkt niet of er grote klimaatrisico's zijn, laat staan wat het effect ervan is. Een beperkt aantal organisaties verschaft concrete en gedetailleerde informatie over de gevolgen van klimaatverandering op hun bedrijfsvoering en over de toekomstplannen om die te beperken. De klimaatrapportages van grote organisaties bevatten algemene toelichtingen op het

gebied van strategie en beleid, corporate governance en verslaggeving. Meestal ontbreekt een adequate planning- en controlecyclus voor de CO₂-uitstoot, waardoor er geen concrete cijfers gerapporteerd kunnen worden.

Als organisaties over klimaatrisico's rapporteren doen ze dit meestal buiten het bestuursverslag of de jaarrekening om, in de vorm van aparte duurzaamheidsverslagen. Hierbij zijn vaak minder goede ondersteunende processen aanwezig dan bij financiële rapportages. Toch mag niet vergeten worden dat klimaatrisico's met een financieel effect gewoon in de jaarverslaggeving thuishoren. Afhankelijk van de waarschijnlijkheid van optreden moeten ze in de jaarrekening of het bestuursverslag worden vermeld. Het ligt daarom veel meer voor de hand om duurzaamheidsverslagen in de reguliere jaarverslaggeving te integreren, via een 'integrated report'. Er zijn steeds meer organisaties die dat doen, maar uit onderzoek²⁶ blijkt dat verbetering mogelijk is wat betreft vertaling van het beleid naar concrete risico's, prestatie-indicatoren en resultaten. Geïntegreerde rapportage omvat meer dan alleen rapportage over klimaatprestaties, maar aandacht hiervoor is een belangrijke eerste stap. Organisaties kunnen hierbij onder meer denken aan het rapporteren over de voortgang op het gebied van de eerdergenoemde SDG 13 Climate Action.

Door hun sleutelpositie binnen organisaties kunnen accountants in financiële functies een belangrijke katalysator zijn voor het realiseren van geïntegreerde rapportage en het hiervoor vereiste integrale beleid, 'integrated thinking' genoemd. Voor Internal auditors is bij de start van het geïntegreerde rapportage proces vooral een adviserende rol weggelegd. In een later stadium kan dit uitgroeien tot een rapporterende en certificerende rol.

21 Op dit moment bestaan onder andere de volgende wereldwijde verslaggevingsstelsels van verschillende organisaties: Carbon Disclosure Project (CDP), Climate Disclosure Standards Board (CDSB), Global Reporting Initiative (GRI), en Sustainability Accounting Standards Board (SASB).

22 Bijvoorbeeld het Better Alignment Project van de Corporate Reporting Dialogue (CRD)

23 De zogeheten Recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures

24 Rapport van de Rijksuniversiteit Groningen Transparant over klimaatimpact, juni 2019

25 EU Richtlijn 2014-95 die geldt voor grote organisaties van openbaar belang met minimaal 500 werknemers

26 Themaonderzoek van de AFM In Balans 2018 deel A en Trendzicht 2019 p. 34-35

Negatief voorbeeld

Geen informatie over klimaatimpact

Olieconcern E wordt aangeklaagd omdat zij geen informatie verstrekt in haar jaarverslag over de gevolgen van het broeikaseffect en de invloed daarvan op haar verdienmodel. Ook geeft E niet aan hoe zij haar negatieve klimaateffecten wil beperken. De uitkomst van het lopende proces kan leiden tot het betalen van forse schadevergoedingen door E en daarmee ook tot grote reputatieschade.

Positief voorbeeld

Impact klimaatrisico's weergegeven

Onderneming F is wereldwijd actief in opslag en overslag van chemie- en olieproducten. F rapporteert in het bestuursverslag over klimaatrisico's door extreem weer zoals orkanen en zeespiegelstijging, die kunnen resulteren in beschadiging van terminals. F heeft daarom geïnvesteerd in het verhogen van de dijken op een aantal locaties. Verder meldt F dat de energietransitie negatieve financiële gevolgen kan hebben. Bijvoorbeeld doordat F minder opslagruimte kan verhuren of haar dienstverlening moet veranderen.

AANBEVELING 3: Rapporteer in het jaarverslag over klimaatprestaties

Bestuurders en ondernemers

- Rapporteer in de jaarrekening de materiële (significante) financiële effecten van klimaatrisico's, waarvan waarschijnlijk is dat zij optreden. Rapporteer deze in het bestuursverslag als de financiële effecten onzeker zijn. Zorg altijd voor een goede toelichting. Maak hierbij gebruik van scenarioanalyses en werk toe naar geïntegreerde verslaggeving. Houd bij het bepalen van de financiële effecten onder andere rekening met:
 - mogelijke afwaardering of versnelde afschrijving van bezittingen (bijvoorbeeld door een kortere levensduur zoals bij kolencentrales). Onderzoek of hierbij sprake is van verminderde toekomstige geldstromen;
 - voorzieningen voor bijvoorbeeld rechtszaken, mogelijke claims en andere kosten conform RJ Richtlijn 252;
 - lagere opbrengsten, bijvoorbeeld minder vraag naar producten die vervuילend zijn;
 - hogere operationele kosten, zoals CO₂-heffingen of andere overheidsmaatregelen (bijvoorbeeld energielabels), hogere financieringskosten en duurdere grondstoffen;
 - toelichtingen inzake de aannames over klimaatveranderingen en het effect daarvan op waarderingen, resultaten en geldstromen (bijvoorbeeld gevoeligheidsanalyses over de verwachte levensduur van bezittingen en onzekerheid bij het bepalen van voorzieningen);
 - mogelijke invloed op de continuïteit en toelichting hierop.

Accountants in een financiële functie

- Ondersteun het bestuur bij het opstellen van externe rapportages over klimaatprestaties en let op de hierboven genoemde aandachtspunten.

Internal auditors

- Maak concrete afspraken met de openbare accountant zodat hij bij zijn controle gebruik kan maken van de werkzaamheden van de interne auditors.

Signaal 4 |

Accountants moeten meer oog hebben voor klimaatverandering

Openbaar accountants dienen meer aandacht te besteden aan klimaat bij hun cliënten. Bij controles moeten zij erop aandringen dat belangrijke klimaatrisico's worden opgenomen in de jaarverslaggeving. In zijn maatschappelijke rol past het de accountant om ook in zijn andere functies klimaatkwesties onder de aandacht te brengen.

Bij een controleopdracht toetst de openbare accountant of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van het vermogen en resultaat van de organisatie en of het bestuursverslag materiële (significante) onjuistheden bevat. De impact van klimaatrisico's valt hier ook onder, afhankelijk van de waarschijnlijkheid van optreden moeten ze in de jaarrekening of het bestuursverslag worden vermeld. Organisaties moeten zich realiseren dat het klimaat ook een financiële dimensie heeft, die direct effect kan hebben op hun continuïteit. Klimaat is geen geïsoleerde factor, maar hoort thuis in elke risicoanalyse.

Net als organisaties hebben veel accountants echter nog weinig aandacht voor het thema klimaat in de jaarverslaggeving²⁷. Wellicht omdat het thema veelal abstract en op de (middel)lange termijn gericht is. Gezien de financiële dimensie van klimaatrisico's en -kansen vormt het echter bij uitstek een onderwerp dat binnen de financiële expertise van de accountant valt. Zijn kennis op het gebied van administratieve organisatie, interne beheersing, verslaggeving en controle maakt dat hij ook met betrekking tot klimaat een rol van betekenis heeft. Mocht hij op onderdelen over onvoldoende expertise beschikken, dan kan hij altijd specialisten inschakelen.

In zijn rol als controleur, beoordelaar of samensteller van jaarrekeningen dient de accountant erop te letten dat klimaatrisico's op een toereikende wijze in de jaarverslaggeving zijn vermeld. Afhankelijk van de mate van zekerheid van de financiële effecten daarvan hoort dit in de

jaarrekening of in het bestuursverslag. Hierbij zal hij ook moeten letten op eventuele effecten ervan op de continuïteit van de onderneming voor de korte en lange termijn. Ook zal hij zich een oordeel moeten vormen over het hierbij gehanteerde verslaggevingsstelsel en de gemaakte keuzes voor rapportage, waardering en toelichting. Klimaatverandering kan leiden tot afwaardering van bezittingen en kan ook invloed hebben op resultaten en geldstromen. Denk bijvoorbeeld aan de waardering van fabrieken die veel CO₂ uitstoten. Indien sprake is van een apart duurzaamheidsverslag of geïntegreerde rapportage kan hij ervoor kiezen om ook hierbij zekerheid te verschaffen. De accountant zal een balans moeten vinden tussen toenemende maatschappelijke verwachtingen en de mate waarin zekerheid verschaffen mogelijk is (ter voorkoming van greenwashing).

In zijn rol als financiële adviseur in het MKB is de accountant vaak betrokken bij het opstellen van strategische analyses, de beoordeling van investeringsplannen en het uitwerken van de interne risicobeheersing. Ook vanuit deze expertise kan hij een rol spelen op het gebied van klimaat, door bijvoorbeeld te adviseren over de klimaatstrategie, het klimaatbewustzijn in de organisatie en mogelijke vormen van interne en externe rapportage.

De accountant kan ook simpelweg voorlichting geven, met name in het MKB. Bijvoorbeeld over de informatieplicht om te rapporteren over energiebesparing of over bestaande en nieuwe subsidiemogelijkheden voor duurzame investeringen.

²⁷ Zie FD artikel 3 december 2019 Accountants moeten oog hebben voor impact klimaatverandering.

Negatief voorbeeld

Accountants ter verantwoording geroepen

In het Verenigd Koninkrijk heeft een advocatenkantoor zowel ondernemingen als ook een aantal accountantskantoren ter verantwoording geroepen. Aan hen wordt gevraagd toe te lichten waarom zij bij gecontroleerde organisaties niet hebben aangedrongen op de verwerking en toelichting van klimaatrisico's. Bij de desbetreffende organisaties was sprake van een materiële blootstelling aan klimaatverandering die in de jaarrekening opgenomen zou moeten worden.

Positief voorbeeld

Aandringen op weergeven gevolgen van klimaatrisico's

Onderneming G is een industrieel bedrijf dat fors heeft geïnvesteerd in fabrieken en installaties. De accountant stelt vast dat G een verhoogd risico heeft dat bepaalde activa op (langere) termijn minder waard zullen zijn als gevolg van klimaatrisico's. De accountant dringt erop aan om de klimaatrisico's helder toe te lichten in het bestuursverslag. Onderneming G herziet alsnog haar risicoanalyse en licht de klimaatrisico's transparant toe in het bestuursverslag.

AANBEVELING 4: Wijs organisaties op klimaatrisico's en -kansen

Accountants

- Dring erop aan dat organisaties klimaatrisico's opnemen in de jaarrekening, met name als ze een materieel financieel effect hebben en mogelijk invloed op de continuïteit (afwaardering van bezittingen en invloed op resultaten en geldstromen). Als het financiële effect onzeker is, dring dan aan op rapportage in het bestuursverslag. Houdt bij het bepalen van de financiële effecten rekening met de invloed op (zie ook Aanbeveling 3):
 - waarderingen inclusief mogelijke invloed op geldstromen (bijv. schade aan bezittingen door extreem weer);
 - resultaten (bijv. hogere kosten door benodigde investeringen in nieuwe CO₂ technologieën);
 - toelichtingen hierover (bijv. gevoeligheidsanalyse van de impact van grote droogte op gewassen).
- Bespreek het onderwerp met het bestuur en toezichthouders of de ondernemer. Benoem de toekomstbestendigheid van de strategie, de inbedding van klimaatbewustzijn in de organisatie en de meting en verantwoording van klimaatprestaties. Informeer over kansen en risico's op het gebied van klimaat. Denk hierbij ook aan nieuwe subsidieregelingen of (veranderende) inkoop-eisen bij aanbestedingstrajecten.
- Betrek het klimaat in elke fase van de controle-, beoordelings- of samenstellingsopdracht: bij de planning, uitvoering en rapportage.
- Zorg in het eigen team voor voldoende kennis en expertise over klimaatkwesties, inclusief de ter zake geldende wet- en regelgeving. Schakel zo nodig specialisten in.
- Ga na hoe de adviserende rol ingevuld kan worden op het gebied van klimaat. Dit geldt met name voor het MKB. Mogelijke rollen zijn:
 - het aanjagen van de discussie door klimaat op de agenda te zetten bij de besprekingen, bijvoorbeeld in het kader van de jaarrekening of bij investeringen;
 - het bevorderen van het bewustzijn bij de organisatie door te wijzen op ontwikkelingen en initiatieven op het gebied van klimaat in de sector;
 - het adviseren over strategische, organisatorische en financiële gevolgen op het gebied van klimaatrisico's en -kansen.

NBA

- Zorg voor kennisontwikkeling en kennis delen over klimaatkwesties via een gerichte community, actuele publicaties, bijeenkomsten, dialoog met belanghebbenden en (verplichte) trainingen.

Reacties van belanghebbenden

Onderstaande belanghebbenden hebben op verzoek gereageerd op de publieke managementletter. Hun reacties zijn integraal opgenomen in dit hoofdstuk.

- De Nederlandsche Bank (DNB)
- MVO Nederland

De Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van
Accountants
Antonio Vivaldistraat 2
1083 HP Amsterdam

De Nederlandsche Bank N.V.
Mw. drs. E.F. Bos
Directeur

Postbus 98
1000 AB Amsterdam
+31 20 524 91 11
www.dnb.nl

Handelsregister 3300 3396

Onderwerp

Publieke Management Letter 'Klimaat is Financieel'

Datum

8 januari 2020

Ons kenmerk

T027-1439764924-466

Geachte heer Van der Vegte,

Graag geef ik u hierbij onze reactie op uw Publieke Management Letter 'Klimaat is Financieel'. Wij onderschrijven ten eerste de hoofdboodschap van deze Publieke Management Letter (PML) dat geen aandacht besteden aan de effecten van klimaatverandering financiële risico's oplevert. Uit verschillende door ons uitgevoerde onderzoeken¹ komt naar voren dat klimaatverandering en de transitie naar een CO2-neutrale economie risico's met zich meebrengen voor de Nederlandse financiële sector en dat deze risico's de komende jaren kunnen toenemen. Wij verwachten dan ook van financiële instellingen dat zij aandacht hebben voor deze risico's in hun eigen risicobeoordeling.²

Voor de beheersing van klimaatrisico's door de financiële sector is het van groot belang dat de kwaliteit en kwantiteit van klimaatdata verbetert. Hiertoe moet klimaatinformatie beter worden ontsloten in de gehele rapportageketen. Wij achten de rol van de accountant hierbij essentieel. Wij waarderen dan ook dat de NBA deze rol in deze PML benadrukt en accountants expliciet oproept om meer aandacht te besteden aan klimaatrisico's.

¹ 'De Nederlandse Financiële sector veilig achter de dijken?' (2017) en 'An energy transition risk stress test for the financial system of the Netherlands' (2018)

² Zie Q&A en Good Practice Verzekeraars (2019), Q&A en Good Practice Banken (ter consultatie, 2019), Factsheet Pensioenfondsen (2019).

Datum

8 januari 2020

Ons kenmerk

T027-1439764924-466

In het kader van betere ontsluiting van klimaatinformatie onderschrijven wij de aanbeveling uit de PML aan bestuurders en ondernemers om te werken naar geïntegreerde verslaggeving. Ook kunnen wij ons vinden in de aanbeveling om significante financiële effecten van klimaatrisico's mee te nemen in de jaarrekening en andere klimaatgerelateerde effecten van klimaatrisico's mee te nemen in het bestuursverslag. Wij zouden hierbij willen aanvullen dat wij het van belang achten dat de significante financiële effecten van klimaatrisico's in accountingstandaarden worden geëxpliciteerd en op die manier wordt bestendigd in de jaarrekening. Andere klimaatgerelateerde effecten zouden in voorschriften voor het jaarverslag een plek moeten krijgen. Wij erkennen dat eenduidige definities en normstellingen daarbij essentieel zijn. Op het vlak van de niet-financiële informatie is qua harmonisatie nog een slag te maken. Accountants, en de NBA, kunnen hier aan meewerken door onder meer hiervoor te pleiten bij de instanties die deze standaarden opstellen.

Bij de ontsluiting van data in de rapportageketen is datakwaliteit een belangrijk aspect. Gebruikers van data willen graag weten wat de mate van betrouwbaarheid is. Accountants zijn bij uitstek geschikt om de kwaliteit van data vast te stellen en om expliciet te maken aan welke eisen voldaan dient te worden. Hierbij willen we ten slotte graag benadrukken dat voor een goede beoordeling van klimaatdata het van belang is dat er geharmoniseerde klimaatdefinities en transitiepaden zijn. Wij zien hierbij goede ontwikkelingen zoals het Nederlandse Klimaatakkoord, de Europese Green Deal en de Europese groene taxonomie, maar meer is nodig. Zo zou overwogen kunnen worden of een bredere set aan klimaatdefinities wenselijk is, bijvoorbeeld niet alleen voor groene economische activiteiten, maar ook voor grijze en bruine. Daarnaast zijn er voor juiste inprijzing van bezittingen normenkaders nodig bij transitiepaden.

Hoogachtend,

Else Bos

NIEUWE ECONOMIE

What gets measured gets managed. And what gets managed, gets done. Deze quote van Peter Drucker is inmiddels ruim een halve eeuw oud en in veel managementliteratuur opgenomen. Tot op heden gaat het hier voornamelijk om het managen van zaken die direct bijdragen aan het succes van de onderneming. Het is echter van het grootste belang dat dit ook serieus wordt opgepakt voor de externe effecten die een onderneming veroorzaakt door haar handelen. Enerzijds omdat deze externe effecten – zoals klimaatverandering, milieuvervuiling en arbeidsomstandigheden – een intrinsieke waarde vertegenwoordigen (natuurlijk en sociaal kapitaal), anderzijds omdat deze effecten een steeds directere, materiele impact krijgen op de organisatie zelf.

Wij zijn dan ook verheugd met het initiatief van de NBA om deze Publieke Management Letter (PML) te publiceren en hebben met plezier bijgedragen aan de totstandkoming ervan. MVO Nederland is de beweging van ondernemers in de nieuwe economie. Deze is klimaatneutraal, circulair en inclusief, met eerlijke handelsketens. Kwalitatieve managementinformatie en transparantie zijn cruciale randvoorwaarden voor de transitie naar deze nieuwe economie.

Deze PML biedt ondernemers en accountants zowel heldere inzichten *waarom* professionele rapportage en sturing op klimaatdata cruciaal is alsook *hoe* andere ondernemingen hier profijt uit halen. Ook staat per signaal duidelijk omschreven *wat* zowel accountant als ondernemer concreet kan doen om deze kansen te verzilveren. Succesvol werken aan het voorkomen van en adapteren aan klimaatverandering is immers ook een enorme kans om de onderneming toekomstbestendig te maken. En daar gaat ondernemen in de nieuwe economie juist om. Wij zien ernaar uit om samen met de NBA hier verdere invulling aan te geven.

Met vriendelijke groet,

Michel Schuurman
Directeur Economie & Politiek
MVO Nederland

DATUM

23 december 2019

ONDERWERP

PML Klimaat

Colofon

Kennis Delen

In het NBA beleidsprogramma Kennis Delen wordt de kennis van accountants collectief ingezet om vroegtijdig risico's te signaleren in maatschappelijke sectoren of relevante thema's. Het accent ligt hierbij op risico's op het gebied van bestuur, bedrijfsvoering, verslaggeving en controle. In deze publieke management letter (PML) presenteert de NBA vier signalen over het thema klimaat. Dit thema is het 24e onderwerp dat door de Signaleringsraad van de NBA is geselecteerd. Een werkgroep van accountants en adviseurs heeft geanonimiseerde bevindingen verzameld en bediscussieerd. Daarna is dit besproken in een bijeenkomst met belanghebbenden. De Signaleringsraad heeft de signalen vervolgens maatschappelijk geijkt. Belanghebbenden bij het thema zijn bereid gevonden om schriftelijk op de PML te reageren. De coördinatie en eindredactie waren in handen van het programmateam Kennis Delen.

Meer informatie

Een publieke managementletter is één van de publicatievormen van het beleidsprogramma Kennis Delen. Daarnaast verschijnen ook open brieven of discussierapporten. Inmiddels heeft de NBA de volgende publicaties uitgebracht:

- 2019: Betaaldvoetbalorganisaties en Notariaat
- 2018: Commercieel Vastgoed en Trustkantoren
- 2017: Woningcorporaties
- 2016: Cyber Security, Energiesector en Wetgevingslasten
- 2015: Curatieve zorg en Horeca
- 2014: Life Sciences en Banken
- 2013: MBO scholen, Risicomanagement en Transport en Logistiek
- 2012: Gemeenten, Toon aan de Top en Goede Doelen
- 2011: Commercieel Vastgoed, Pensioenen en Glastuinbouw
- 2010: Verzekeringen en Langdurige Zorg

Alle publicaties zijn openbaar en bedoeld voor een breed publiek.

Signaleringsraad

prof. dr. Martin Hoogendoorn RA (vz)
prof dr. Tineke Bahlmann MBF
drs. Gineke Bossema RA
drs. Karin Hubert RA
drs. Gerard van Olphen RA
Carel Verdiesen AA

Expertgroep Klimaat

David Boekel Msc RA
drs. Mark Brand RA
Tamar van Doesburg RA
Mohamed El Harchaoui RA
Marije Groen in 't Wout RA
Henk Huijzer AA
Peter de Koning AA
Roy Linthorst RA Msc EMA
Dennis Mes AA
Kees Oudendijk RA
Ronald Remers AA
drs. Joep Rinkel RA
ing. Karl Wijngaarden RA MBA

Programmamateam Kennis Delen

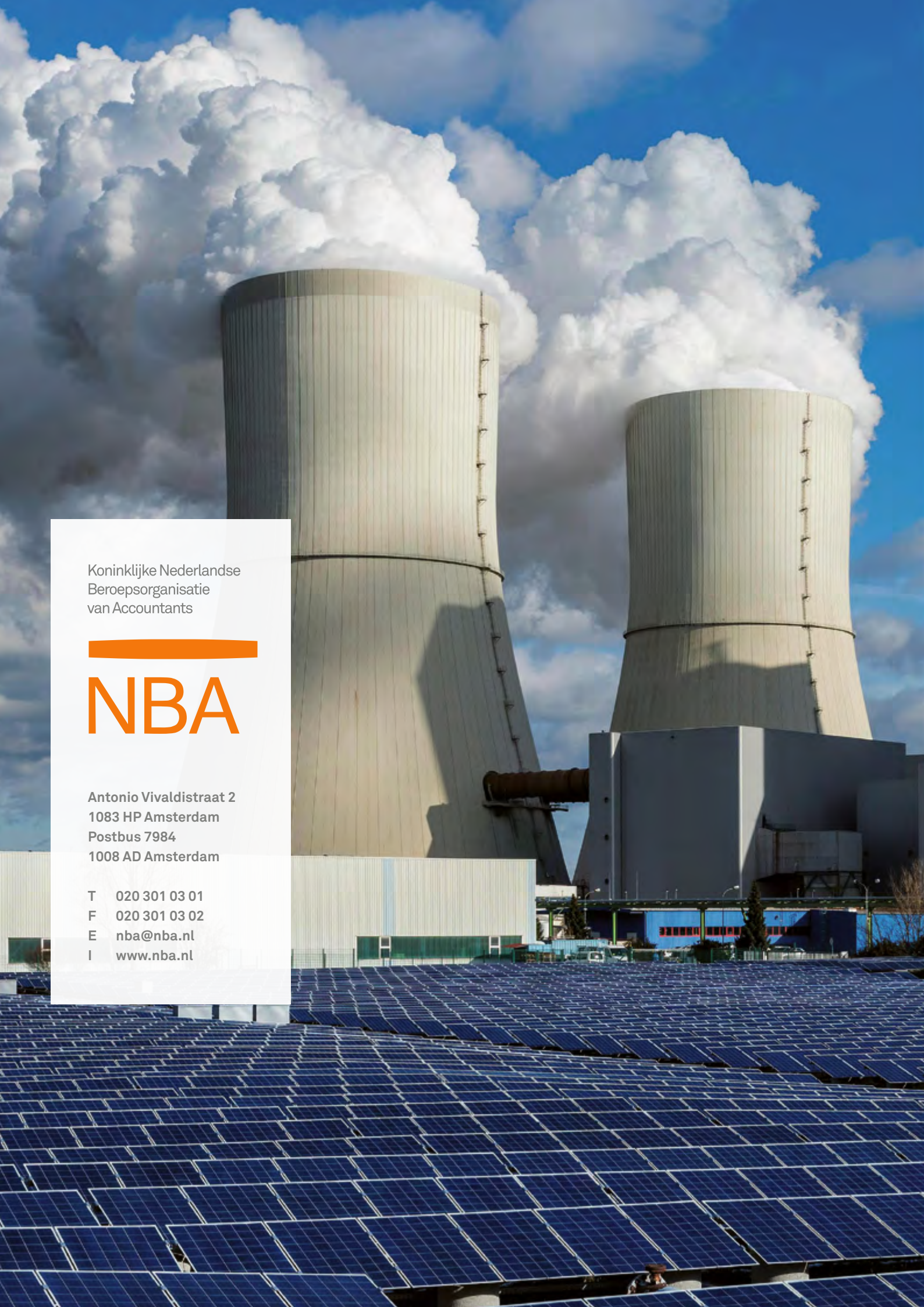
drs. Robert Mul MPA
Michèl Admiraal RA (eindredacteur)
drs. Jenny Dankbaar
drs. Lucas Geusebroek (coördinator)
drs. Karin van Hulzen RA (coördinator)

Illustratie

Frank Strieder

Publieke Managementletters (PMLs) uitgebracht in 2010-2019

Koninklijke Nederlandse
Beroepsorganisatie
van Accountants

NBA

Antonio Vivaldistraat 2
1083 HP Amsterdam
Postbus 7984
1008 AD Amsterdam

T 020 301 03 01
F 020 301 03 02
E nba@nba.nl
I www.nba.nl